

A MÚZEUMBARÁTOK KÖREINEK JELENTŐSÉGE A SZÁZÉVES MISKOLCI MÚZEUM ÉLETÉBEN

DANKÓ IMRE

A centenáriumi ünnepelő miskolci múzeum életének számottevő tényezője volt mindig és a jelenben is az, a múzeumbarátok különböző nevek alatt működő közössége. Az elmúlt évszázadban ezt a közösséget, ennek szervezeti formáját, tevékenységének lényegét tekintve két, egymástól eléggé jól elválasztható részre oszthatjuk. Az első rész a *Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület* időszaka volt, és a múzeum-alapítás, múzeumszervezés célkitűzése mellett a reprezentatív-protokoll szervezés, a közigazgatási beágyazottság jellemezte. 1894-ben alakult meg a *Borsod-Miskolczi Közművelődési Egyesület*, amely öt évvel később, 1899-ben bővült, számos más korábbi közművelődési-múzeumi egyesület (1868: *Nagykálló*, Szabolcs megyei Régészeti Egyesület. 1892-ben *Nyíregyházára* költözött, múzeuma is volt, vezető egyénisége: *Jósa András*. 1871: *Nagyvárad*, Biharmegyei- és Nagyváradai Régészeti- és Történelmi Egylet. Múzeuma is volt, *Karácsonyi János*, *Bunyitay Vince*, *Ipolyi Arnold* voltak vezéregyéniségei. 1872: *Szombathely*, Vasmegeyi Régészeti Egylet. 1899-től Vasmegeyi Kultúregyesület néven működött és múzeummal is rendelkezett. 1873: *Székesfehérvár*, Történeti- és Régészeti Egylet. 1910-től Fejérvármegyei- és Székesfehérvári Múzeumegyesület. 1874: *Gyula*, Békésvármegyei Régészeti- és Művelődéstörténeti Társulat, 1895-től Békésvármegyei Közművelődési Egyesület. *Haán Lajos*, *Karácsonyi János*, *Mogyoróssy János* voltak vezéregyéniségei. Mogyoróssy János ennek az egyesületnek adta 1865-ben alapított múzeumát. 1880: *Déva*, Hunyadmegyei Történelmi- és Régészeti Társulat. Múzeuma is volt. Vezéregyéniségei voltak: *Téglás Gábor*, *Veress Endre*, *Mailand Oszkár* stb.) Mintájára múzeumi egyesületté is (akár kifejezték elnevezéseikben ezt, akár nem) bővült: *Borsod-Miskolczi Közművelődési- és Múzeum Egyesület*. A bővítést az magyarázta, hogy az Egyesület 1899-ben indítványozta a megyei és a városi hatóságoknál a múzeumalapítást-szervezést. Az indítvány meghallgatásra talált és 1899-ben, tehát még, vagy már az indítvány évében megalapították a Borsod-Miskolczi Múzeumot.¹

A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeumi Egyesület, illetve az 1899-ben alapított *Múzeum* életéről meglehetősen jól, adatgazdagon tájékozódhatunk a Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület rendszeresen megjelent *Évkönyveiből*.² Illetve az ezek alapján *Szendrei János* által 1910–1911-ben megírt városmonográfia Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület című fejezetéből, ami azután sok további feldolgozás, ismertetés alapja, legfőbb forrása lett.³

Arra nézve, hogy az Egyesület közigazgatási beágyazottság és reprezentatív-protokolláris egylet volt és befolyásos tagjai, dísz-, tiszteleti, pártfogó tagjai a maguk lehetőségei szerint támogatták a múzeumot, illetve mindenekelőtt létrehozták, mi sem

1 *Leszih A.*, 1955. 2–6.

2 *Tóth L.–Viga Gy.*, 1978. 16–22.

3 *Szendrei J.*, 1911. 610–636.

jobb bizonyíték, mint az alapító tagok,⁴ a pártoló tagok⁵ nagy figyelemmel való kísérése, névsoraik időnkénti újra és újra való közlése. Természetesen gondosan számon tartották a közönséges tagokat is; a tagok névsorait is lehetőleg évenként közölték, mint például 1906–1907-ben is.⁶

Az Egyesület 1893-ban eléggé szerény körülmények között kezdte meg működését 25 alapító és 400 pártoló taggal. Azonban – főleg a pártoló tagok hozzáállása következtében – műsoros estélyek és hangversenyek rendezésével rövid idő alatt megerősödött, ismertté, sőt népszerűvé vált, miközben tevékenysége is sokoldalúbbá fejlődött. Annyira, hogy öt-hat év múlva újjá kellett az Egyesületet szervezni. Erre 1899-ben került sor, amikor is új alapszabályt dolgoztak ki és fogadtak el. Eszerint az Egyletnek *alapító, tiszteletbeli, rendes és pártoló tagjai* voltak. A rendes, vagy „működő”, tehát a tényleges munkát végző tagok számát 100 főben határozták meg. Az Egylet tényleges munkáját 3 bizottságban (szakosztályban) végezték: az irodalmi és szépnevelési, a könyvtári és műzeumi, végül a zenei bizottságban.

Az újjáalakult Egyesületnek 1899-ben 51 alapító, valamint 335 pártoló tagja volt. Az alapító és pártoló tagok nem tartoztak egyik bizottsághoz se, de bármelyik bizottság munkájában természetesen részt vehettek. Az alapító tagok között jogi személyek is előfordulhattak, mint például, mindjárt az indulásnál is a legnagyobb támogatással (3193 Kr) a budapesti Borsodi Kör. A Borsodi Kör feltűnésében annak a későbbiekben mindvégig, napjainkban is meglévő célkitűzésnek lehetünk a tanúi, hogy a múzeumbaráti szervezetek egyik patrióta feladatának tartották az idegenbe szakadtak számon tartását, velük a kapcsolatteremtést és -tartást.

Az alapító, illetve a pártoló tagokból telt ki az Egyesület tisztkara, eleve abban bízva, hogy fontos munkakörük, tekintélyük lehetőséget biztosít számukra az Egyesület, illetve az Egyesület intézményei, így a múzeum támogatására. Természetesen több olyan tisztségviselő is volt, aki saját művelődési illetve tudományos, vagy művészi-művészeti igényei kielégítése végett is jelentős mértékben és módon támogatta az Egyesületet és rajta keresztül a múzeumügyet. Elnök volt *Tarnay Gyula* alispán (a megye részéről) és *Soltész Nagy Kálmán* királyi tanácsos, polgármester (a város részéről). Induláskor a főtitkári tisztelet nem töltötték be, viszont főjegyző volt *dr. Kovács Gábor*, főpénztárnok. Az irodalmi- és szépnevelési bizottság elnökévé *dr. Markó Lászlót* választották, míg a könyvtári-múzeumi bizottság elnöke *Petró József* lett. Nagy gondot fordítottak a bizottságok rendes tagjainak nyilvános számon tartására és felsorolására is. Már 1900-ban közreadták mind az irodalmi, mind pedig a bennünket ezúttal jobban érdeklő múzeumi bizottság rendes tagjainak névsorát.⁷ Az Egyesület, de főleg a bizottságok tagjai neveinek közreadása nyilvánvalóan jól átgondolt pedagógiai, de egyben a múzeumi tevékenységet előmozdító propagandacélokat követett. Igazolva azt, hogy a miskolci múzeum-alapításból-múzeumszervezésből, ha akadt is egy-két arisztokrata, a polgárság vette ki igazán a részét.

Ezekből a névsorokból az is megállapítható, hogy Miskolcon is, mint annyi más helyén az országnak, a világra szóló millenniumi ünnepek, az egyes helységek, megyék bekapcsolódása a központi, az országos ünnepekbe irányította rá a figyelmet a helyi történeti, művészeti emlékek felderítésének, összegyűjtésének fontosságára, illetve

4 Alapító tagok. BMKMEÉvk. 1900. 5–12.

5 Pártoló tagok. BMKMEÉvk. 1900. 6–10.

6 A BMKME tagjai. BMKMEÉvk. 1907. 68–72.

7 Az Irodalmi Bizottság tagjai. BMKMEÉvk. 1900. 13–14. – A Múzeumi Bizottság tagjai. BMKMEÉvk. 1900. 15–16.

az ezen a téren mutatkozó hiányosságokra. Leginkább a múzeumi tevékenység hiányai felé fordult a figyelem. Nemcsak ezekből a névsorokból, hanem az Egyesület sok más emlékéből is kitetszően, elmondható, hogy a Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület egészének, de különösen múzeumi bizottságának a századfordulón az volt a fő feladata, hogy megteremtse a megszervezendő múzeum kereteit, hogy a múzeum számára épületről, vagy legalábbis megfelelő helyiségekről gondoskodják, hogy a kibontakozáshoz megszerezze és biztosítsa mind a megye, mind a város évi rendszeres anyagi támogatását s legfőbbképpen az, hogy hatalmas gyűjtőtevékenységbe fogjon (ásatásokat végeztesen, ajándékokat, adományokat, hagyatékokat hajtson fel és fogadjon el), hogy felhívja az egyes szakterületek és azok kiváló, országosan ismert szakemberei figyelmét a miskolci-borsodi kutatási, gyűjtési, feldolgozási lehetőségekre (*Balázs Béla régész, Cholnoky Jenő, Herman Ottó, Kadić Ottokár, Lázár Béla, Papp Károly geológus, Vikár Béla stb.*). A múzeumszervezési munkálatokban az Egyesület különösen három miskolci társadalmi szervezettel működött együtt: a *Miskolczi Nemzeti Casinóval*, a *Miskolczi Polgáregylettel* és a *Miskolczi Daláregylettel*. Az Egyesület egészének, de a Múzeumi Bizottság és a Múzeum közművelődési munkájának is állandó és lelkes résztvevője volt Frölichné *Kaffka Margit* és *Lévay József* is.

El lehet mondani, hogy a lelkes múzeumszervezési munkának és belőle kiemelten a gyűjtésnek viszonylag hamarosan megmutatkoztak az eredményei. Nemcsak abban, hogy sikerült létrehozni egy nem is akármilyen gyűjteményt, nagyrészt ajándékozás, hagyatékozás révén, hanem abban is, hogy a múzeumügyet és a hozzá tartozó, tőle elválaszthatatlan tudományos és közművelődési tevékenységet, mint elemi társadalmi szükségyszerűséget el tudták fogadtatni a közönséggel, a közvéleménnyel.⁸ Nemcsak a közönséggel tudták elfogadtatni magukat, célkitűzéseiket, munkájukat, hanem 1900-ban a *Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségével* is, ami érdemesnek tartotta a miskolci múzeumkezdeményezést rendszeres minisztériumi támogatásra ajánlani. Erre az ajánlásra jó alapot szolgáltatott *Molnár József* múzeumőr „hatalmasnak” minősített múzeumismertetése (A Borsod-Miskolczi Múzeum ismertető katalógusa. Miskolcz, 1902. 108 p.). Muzeológiai tevékenységükkel irányt is tudtak mutatni egyes kiváló, érdeklődő fiatal embereknek, jövőjüket illetően. Mint például a kimondottan polgári, sőt kispolgári származású *Leszih Andornak* is, aki érettségije után hosszú ideig, mint „díjtalan gyakornok” dolgozott (1901-től) a kialakuló, dinamikus fejlődő miskolci múzeumban, illetve a múzeumot létrehozó, majd istápoló Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesületben. *Leszih Andor* igen jól kihasználta önképzésre az Egyesületet, illetve a mind jobban kibontakozó múzeum adta lehetőségeket. Már mint elismert „múzeumi szakember” vett részt 1908-ban a híres kolozsvári, *Pósta Béla* régészprofesszor vezette muzeológiai tanfolyamon.⁹ *Deák Gábor* Leszih Andorról szóló terjedelmes emlékezésében – ami, mint életrajzi kismonográfia is megállja a helyét – helyesen mutatott rá arra, hogy ezen a kolozsvári tanfolyamon, mely a századforduló szakemberek nélküli magyar múzeumait volt hivatva szakemberekkel ellátni, Leszih Andor nemcsak „szakmát tanult”, hanem az ott összegyűlt törekvő, szorgalmas és tudós társaitól, mint ösztönző közösségtől is rendkívül sokat kapott.¹⁰ Mindenekelőtt a múzeumügy önzetlen szolgálatára való törekvés nagy közösségi élményén keresztül a szakmai tájékozódás és elmélyülés követelményét. Valamint annak tudatos vágyát, hogy munkahelyén mindent megtegyen egy ilyen, a múzeumügyet széles körben népszerűsíteni kész és képes, a kérdéses mú-

⁸ *Vargáné Zalán I.*, 1971. 169–208.

⁹ *Deák G.*, 1988. 409–417.; *Bodgál F.*, 1958. 21–22.

¹⁰ *Deák G.*, 1988. 410.

zeum fejlődésének és fejlesztésének társadalmi hátteret biztosítani kívánó közösség létrehozására, vagy továbbfejlesztésére. A kolozsvári tanfolyamon részt vettek önmaguk alkottak egyfajta „múzeumbaráti kört”, hogy azután odahaza, munkahelyeiken kapcsolódjanak be a munkába.

Itt, ennél a résznél kell kitérnünk egy, a Borsod-Miskolczi Könyvtár-Múzeumi Egyesületnél is meglévő körülményre. Arra tudniillik, hogy mind a megyék, mind pedig a városok vezetőinek, vezetőik egy részének megnyerése a múzeumügy fejlesztése számára – még a legjobb esetben sem – hozta meg a kívánt, vagy remélt eredményeket. Bízvást elmondhatjuk, a legnagyobb tisztelettel az Egyesület vezetését elvállaló, a múzeumügyért kiálló „főtisztviselők” iránt, hogy magának a múzeumügy propagálásának, a múzeum fejlesztésének tekintetében nem ők játszották a főszerepet. Még akkor sem, ha esetleges jelentős műtárgyadományokkal, vagy pénz- stb. juttatásaikkal ténylegesen és számottevő módon lendítettek a kérdéses múzeum kibontakozásán. Mint például Miskolcon, a miskolci múzeum esetében *gróf Szirmay Alfréd, gróf Szirmay Vilmos, báró Seckendorf Hermann, báró Vay Elemér, Lánczy Leó, Bettalli Oszkár* ezredes is, hogy csak a legnevesebbeket említsük. Hanem a majd mindenütt feltűnt néhány aktív, lelkes, általában fiatalember, legtöbb esetben maguk is a helytörténet, a komplex helytörténet munkásai, autodidakta „muzeológusok”, akik tanulva tanítottak, rengeteget gyűjtöttek, általában kimagasló szereplői voltak a helyi kulturális közéletnek. Ilyen szemszögből és így nézve a dolgokat azt mondhatjuk, hogy a Borsod-Miskolczi Múzeum lelke, a Borsod-Miskolczi Múzeum tényleges megalapítója, az első múzeumőr *Molnár József* mellett tanítványa, *Leszih Andor* volt.¹¹

Leszih Andornak, ahogy az a fentebb említett munkatársi nekrológból is megállapítható, attól a pillanattól kezdve, hogy *Molnár József* 1905 júliusában tisztétől megvált és helyébe megválasztották múzeumörnek a Borsod-Miskolczi Múzeumba, rendkívül sokrétű munkát kellett ellátnia. S nemcsak akkor, hanem közel ötvenéves múzeumi tevékenysége során mindvégig. Mindenekelőtt múzeumszervezői és múzeumvezetői munkájáról kell megemlékeznünk. Kiemelve, hogy 1920–1921-ben elérte, a múzeumot elkülönítették a Közművelődési Egyesulettől és mint önálló intézményt sikerült „Miskolcz városa” irányítása alá juttatni. Elismeréssel kell szólnunk arról is, hogy 1930-ban sikerült múzeumi célra megszereznie és berendeznie a középkori iskolaépületet. Széles körű gyűjtőtevékenységének az az eredménye, hogy a mind gazdagabb és sokrétűbb gyűjtemény lehetővé tette számára nagyszámú kiállítás rendezését. Számos időszak kiállítás mellett oroszlanrésze volt 1902-ben az első állandó kiállítás megrendezésében. Hasonlóképpen ő rendezte azután az 1927. évi, majd pedig az 1938/1939. évi állandó kiállításokat is.

Múzeumszervezői munkái között kell szólnunk arról is, hogy lelkén viselte az utánpótlás nevelését. Tudjuk, hogy a régi miskolci múzeum másik jeles egyéniségének, az életmozzanataiban hozzá annyira hasonló *Megay Gézának* (1904–1963) az útját is ő egyengette. „Leszih Andor múzeumigazgató vezette be a muzeológia alakuló szakágába”.¹² Jelentős arról is megemlékeznünk, hogy miután a múzeumot „leválasztotta” a Borsod-Miskolczi Közművelődési Egyesületről, az intézményt szélesebb keretbe, biztonságosabb intézményi rendszerbe juttatta, mindjárt érezte a múzeum, a múzeumi munka megfelelő társadalmi hátterének hiányát. Hiányolta a társadalmi támogatottságot, a múzeum munkája iránti érdeklődést, a múzeummal, a muzeológiával rokonszenvezők

¹¹ Leszih Andor (1880–1963). HOMKözl. 7. 1966. 71.

¹² Lajos Á., 1966. 71–73.

valamiféle intézményét. Ezért azután – példát mutatva sok, csak a század 60-as, 70-es éveiben alakuló-szerveződő múzeumbaráti körnek – 1929-ben megalakította a *Múzeumpártoló Egyesületet*. Hangsúlyoznunk kell, hogy az Egyesület nevéből hiányzott a „múzeumbarát”, a „múzeumbarátok” kifejezés. Jelül annak, hogy még 1929-ben sem beszéltek múzeumbarátokról, még kevésbé múzeumbaráti körökről, egyesületekről. Az elnevezésekben az tükröződik, hogy múzeumbarátokról, múzeumbaráti szervezetekről; általában körökről csak az 1950–1960-as évek fordulójától beszélhetünk, hogy minden más kifejezés – mint ebben az esetben a „múzeumpártoló” – 1945-öt megelőző időkből volt használatos. Radikális elvetésükkel azt akarták kifejezésre juttatni, hogy az 1949-ben államosított múzeumok mellett tevékenykedő múzeumszeretők, támogatók, a múzeumokkal rokonszenvezők, a múzeumok munkája iránt sajátosan érdeklődők különösebben nem szervezett csoportjai nem olyan közhatóságilag, illetve a hivatalos felügyeleti szerv által alakított, pártfogolt szervezetek, mint amilyenek a korábban, különböző nevekben ismert „múzeumi egyesületek” voltak, hanem laza önkéntes szerveződések.

Leszih lépésével természetesen nem szakadt meg a kapcsolat a Közművelődési Egyesülettel: továbbra is igényelte a Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület támogatását és évkönyveiben adott lehetőséget a múzeumi munka népszerűsítésére, mint például az 1906–1907. évi évkönyveiben is.¹³ Leszihnek azonban nem volt elég ez a lehetőség, a Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület évkönyveinek hasábjait szűkösen találta és a miskolci múzeumügy népszerűsítésére igen kiterjedt formában igénybe vette a miskolci helyi sajtót is. A *Miskolczi Napló* című veretes napilap sorra közölte muzeológiai cikkeit, mint például 1902-ben is általában a múzeumról és újtásként az akkoriban megalakított „néprajzi osztály”-ról szólót.¹⁴ Ez a „néprajzi osztály” bővebb kifejtést is érdemelt. Ezért írta meg és adatta ki Leszih a múzeum néprajzi gyűjteményét ismertető cikkét a *Miskolczi Napló*-ban.¹⁵ Más vonatkozásban pedig arra törekedett, hogy létrehozza Borsod megye és Miskolc városa első tudományos közlönyét is, a maga és munkatársai tudományos dolgozatainak közlésére. Részt vett a rövid életű (1926–1927) *Történelmi és Régészeti Közlemények Miskolcz Város- és Borsodmegye Múltjából* című folyóirat előkészületi munkálataiban, majd pedig szerkesztésében is.¹⁶ Ez a folyóirat azonban nem volt életképes és hamarosan, hét száma megjelenése után, 1928 elején megszűnt. A *Történelmi és Régészeti Közlemények Miskolcz Város és Borsod Vármegye Múltjából* megszűnése is nagyban hozzájárult egyrészt ahhoz, hogy Leszih Andor írásainak nagy része kiadatlan, kéziratban maradt, másrészt pedig ahhoz, hogy kisebb lélegzetű, közművelődési célokot szolgáló és egyben a miskolci múzeumügyet népszerűsítő írásai, cikkei az 1920-as évek második felétől kezdődően nagy számban a miskolci újságokban, napilapokban jelentek meg.¹⁷ Egyébként a Múzpártoló Egyesület az akkor szokásos és hagyományos módon hangversenyekkel, felolvasó ülésekkel, pályázatok – ma azt mondanánk, hogy helytörténeti, vagy honismereti pályázatok – megszervezésével és lebonyolításával tartotta életben a miskolci múzeumügy iránti érdeklődést. Eleinte, 1900 után, a közművelődési tevékenységet részben a *Szabad Lyceum* és a budapesti *Urániai Tudós Színház* közreműködésével végezték. Ennek a közművelődési tevékenységnek az eredményességéről ellentmondó adataink vannak. Leszih Andor – hogy úgy mondjuk: hivatalosan – kielégítő, sőt szép eredményekről

13 A Múzeumi Bizottság Jelentése. BMKMEÉvk. 1906–1907. 27–39.

14 Leszih A., 1902.

15 Leszih A., 1905.

16 Dankó I., 1972. 103–107.; Fülöp A., 1964. 141.

17 Deák G., 1988. 414.

beszélt és számolt be több alkalommal és több helyen. Ő is, mint oly sokan mások, 1900-at az egyik legjelentősebb, ha nem a legjelentősebb évnak tartotta a miskolci múzeumügy életében. Szendrei is azt írta, hogy: „Ez évben (1900) kitűnően működött a múzeumi bizottság. Elhatározta, hogy a fősúlyt az archeológiai leletek gyűjtésére fekteti, miután a többi szakosztályhoz tartozó tárgyak kevéssé vannak az elkallódás veszélyének kitéve.”¹⁸ Ez a „jó esztendő” sarkallta az Egyesületet, illetve a múzeumi bizottságot, hogy 1903-ban és 1904-ben erőteljes tagtoborzásba kezdjen. 1903-ban a pártoló tagok száma 549, az alapítóké 61 és a rendes tagoké 71; azaz a tagok száma összesen 681 volt. A taglétszám 1904-ben 186 fővel gyarapodott és így 767 főre rúgott. Érdekesen a tagok számához hozzászámoltak 388 családtagot is, akikkel együtt azután 1155 taglétszámot mutattak ki. Ez az impozáns, mondhatni, hogy rendkívüli nagy érdeklődésre mutató taglétszám a múzeum gyűjteményeinek erőteljes gyarapodásában is megmutatkozott. 1908-ban a régiségtárban 3516, az éremtárban 6391, a képtárban 77, a néprajzi tárban 655, a természetrajzi tárban 6237, a könyvtárban 2200, a segédkönyvtárban 531, a levéltárban 2153 darab műtárgyat mutattak ki. Azaz mindenképpen egy jelentős, 21 760 darabból álló múzeumi gyűjteményről adtak számot. (Itt meg kell jegyeznünk, hogy a közölt adatokból, illetve azok csoportosításából is kitűnően, eredetileg a Könyvtárat és a múzeumot együtt kezelték. A múzeumot csak 1949-ben sikerült a Könyvtártól elkülöníteni.) Olyan gyűjteményről, amelyben az akkori közeljövőben a már említett *Megay Géza*, illetve *Kóris Kálmán* néprajzos, *Buday József* botanikus és *Gálffy Ignác* régész tevékenysége révén az első világháború idejére az ország egyik legnagyobb (bár nem egyenletesen fejlődött, döntő módon természettudományi, régészeti és numizmatikai) vidéki múzeumi gyűjteménye állt elő.

Ugyanakkor Szendreinél azt is olvashatjuk, hogy: „Az Egyesületnek 1900-ban egyáltalában tartózkodnia kellett a házi estélyek és koncertek rendezésétől, miután közönségünkben ezek látogatottságára a rendkívüli szűk anyagi körülmények folytán semmiféle hajlandóság sem mutatkozott”.¹⁹ Fel kell tételeznünk, hogy ez a közömbösség csak a Múzeumi Bizottság úgynevezett közművelődési munkájára vonatkozott, és annak következménye is lehetett, hogy mind a Múzeumi Bizottságon, mind a múzeumon belül, de a közvéleményben is végbement a múzeumi szakmai (tudományos) munka elkülönülése a népszerűsítő, a népművelési, az akkori és mai megfogalmazás szerinti közművelődési munkától; mégpedig a közművelődési tevékenység hátrányára.

Ez az érdektelenség az idők folyamán tovább fokozódott. Tetőfokát a 30-as évek derekától kezdődően érte el. Érdekes módon akkor, amikor a muzeológiai munka kimagaslóan jó eredményeket hozva, a miskolci múzeumot hazánk egyik legnagyobb és leggazdagabb vidéki múzeumainak egyikévé tette. Az érdeklődés csökkenésének az eddig említettekén kívül az volt a legfőbb oka, hogy a miskolci-borsodi közéletben is – alig kiheverve az első világháború és az azt követő forradalmak, valamint Borsod megyét és Miskolcot nagyon is közlelő és közvetlenül érintő trianoni békediktátum következményeit – előtérbe kerültek – az egyre súlyosbodó gazdasági helyzet nehézségei mellett – a második világháborút előkészítő belpolitikai kérdések, a faszálódás különböző tényezői. Majd pedig a kényszerű belépés a háborúba. A kultúrával és ezen belül a múzeumokkal egyre kevesebbet és egyre kevesebben törődtek, a múzeumügyet népszerűsítő társadalmi szervezetekkel pedig még ennyit sem. A Borsod-Miskolczi Múzeumban ekkor dolgozó három szakembernek – Leszih Andor vezetésével – az a magasztos feladat

¹⁸ Szendrei J., 1911. 612.

¹⁹ Szendrei J., 1911. 612.

jutott osztályrészül, hogy a múzeumot, a múzeumi gondolatot átmentsék a háború utáni, boldogabbnak remélt időkre.

* * *

Elolvassa az eddigieket és visszaemlékezve arra a korábbi megjegyzésünkre, hogy a miskolci múzeummal kapcsolatban se hangzott el egyszer sem a „múzeumbarát”, a „múzeumbaráti egyesület”, vagy éppen a „múzeumbaráti kör” kifejezés, arra kell gondolnunk, hogy vehetjük-e egyáltalán múzeumbaráti körű tevékenységnek a korábbi egyleti-egyesületi munkát, vagy sem? Úgy gondoljuk, hogy ennek a kérdésnek a felvetése most, a második rész előtt nemcsak jó, hanem szükséges is. Vannak olyan vélemények, hogy az egyleti-egyesületi és múzeumbaráti körű munka csak elnevezésben, tehát formailag különbözik egymástól, tartalmilag nem. De vannak olyan vélekedések is, hogy tartalmilag is vannak különbségek az egyleti-egyesületi és a körű munka között. Azt már említettük, hogy a Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület igen jól szervezett, pártfogó jellegű s bármily furcsán hangzik is, a múzeumtól meglehetősen független, eléggé reprezentatív-protokoll intézmény volt. Sokszor, a miskolci múzeum esetében is az volt a helyzet, hogy előbb volt múzeumi egyesület, bizottság mint múzeum, hiszen a múzeumszervezés-múzeumalapítás is tőlük, az egyesületektől, bizottságoktól indult ki. A Borsod-Miskolczi Közművelődési Egyesületnek is volt múzeuma, ami elég korán került megyei, illetve megyei-városi segélyezés és ezzel együtt járóan valamelyes felügyelet alá. Az egész egyleti-egyesületi tevékenységnek a birtoklás volt a lényege és a pártfogolás, a mecénatúra volt a jellemzője. Ezzel szemben a múzeumbaráti körök a múzeumok fejlesztéséhez járulhattak hozzá sajátos népszerűsítő tevékenységükkel. Éppenséggel a laza szervezettség, vagy többször a szervezetlenség, a spontán összeállítás volt rájuk a jellemző. 1963 előtről alig ismerünk körű alapszabályokat, nem is voltak ilyenek, mint ahogy múzeumbaráti körök sem működtek. Tevékenységük sem volt elsősorban mecénatúra, hanem inkább a múzeumügy, vagy egy adott múzeum népszerűsítése, figyelemfelkeltés kulturális értékeink fennmaradása, megtartása és továbbadása érdekében. A különbözőségeik ellenére azonban készek vagyunk az 1944–45 előtti múzeumi egyletek, egyesületek tevékenységét, vagy tevékenységük egy részét múzeumbaráti körű munkálkodásnak tartani. Ilyen vélekedés mellett a Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület tevékenységének egy részét, meglehetősen nagy hányadát kénytelenek vagyunk múzeumbaráti körű munkának minősíteni és az Egyesületet az 1962-ben létesült Múzeumbaráti Kör jogelődjének tekinteni.

A Borsod-Miskolczi Múzeumnak sikerült a második világháborút jelentősebb pusztulás, számottevő veszteségek nélkül átvészelnie. *Komáromy József* számolt be legtömörebben a miskolci múzeum 1944–1945-beni állapotáról.²⁰ Minthogy a gyűjteményanyagot időben biztonságba helyezték és a múzeumépületben sem esett lényeges kár – csupán egy közelben leesett légbomba törte be az épület minden ablak-, vitrin- és tárlóüvegét –, a kellő védelemben, őrzésben részesített múzeumépületben gyorsan és korán megkezdődhetett a rendcsinálás, az épületkárok kijavítása, sőt a gyűjteményanyag kicsomagolása is. A rendcsinálás munkáját nehezítette, hogy *Leszih Andor* az egyik óvóhelyen megsebesült és ezekben a napokban fekvő beteg volt a lakásán. *Megay Géza*, aki 1944-ben a Keleti Fronton harcolt, csak 1945 elején tudott szolgálatra jelentkezni és bekapcsolódni a rendcsinálásba. Egyedül *Gáspár Mihály* múzeumi altiszt volt az, aki „az első időkben” rendszeresen teljesített szolgálatot a múzeumépületben. Szerencséje

20 *Komáromy J.*, 1955. 124–130.

volt a múzeumnak abban is, hogy a gyorsan újjászerveződött városi közigazgatás sok baja-gondja ellenére se feledkezett meg róla, és igyekezett minden módon támogatni s azon volt, hogy a múzeum mielőbb olyan helyzetbe kerüljön, hogy kiállítást nyithasson. Erre azonban csak 1946. július 21-én kerülhetett sor, de mindjárt 9 kiállítási teremben. Minthogy a Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egylet megszűnt, a múzeum igazgatása, ellátása teljes egészében a városra szállt. Elismeréssel kell szólni arról, hogy az említett „három múzeumi ember”, Leszih, Megay és Gáspár néhány alkalmi és kirendelt munkással mily gyorsan, mily nagy eredményeket értek el a múzeum rendbetételének, a normális múzeumi munka megindításának területén. 1947-ben már gyűjtésre is gondolhattak, az évi tárggyarapodásuk 1245 db műtárgy volt. Talán a gyűjtőtevékenység újraindításánál is nagyobb jelentőségű volt, hogy megindultak az ősrégészeti kutatások-ásatások (Hillebrand Jenő, Nemeskéri János, Saád Andor és Megay Géza), Bármily szépen haladtak is azonban a dolgok, a problémák is nőttek. Hamarosan kiderült például, hogy a város legjobb akarata ellenére sem tudja a múzeumot úgy és olyan mértékben ellátni, még kevésbé fejleszteni, ahogy arra már jóval korábban is szükség lett volna. Legnagyobb baj az volt, hogy az időközben ténylegesen nagyra, nemzetközileg is számon tartottá nőtt miskolci múzeum anyagának megfelelő őrzésére nem volt elegendő helye, de karbantartásukra, állagmegóvásukra megfelelő eszközeik, műszereik, felszerelésük sem volt. Ezért már 1948-ban megindultak a tárgyalások a múzeum államosítása érdekében, a könyvtár önállósítása és a múzeumtól való leválasztása, valamint az 1949-ben Magyarországon tartandó *Nemzetközi Ősrégészeti Konferencia* Miskolcot is érintő megrendezéséről – egyelőre minden különösebb eredmény nélkül. 1949 viszont a sorsdöntő változások éve volt. Mindenekelőtt azért, mert az Elnöki Tanács 1949. évi 13. számú törvényrendeletével államosította a múzeumokat és a Vallás- és Közoktatási Minisztérium, illetve jogutódja felügyelete alá rendelte azokat. Azonnal létrehozta a múzeumok központi irányító szervezetét, a Múzeumok és Műemlékek Országos Központját, ami később, 1953-ig Múzeumok Országos Központjaként működött akkor már a Népművelési Minisztérium Múzeumi Főosztálya néven. Lezajlott a Nemzetközi Ősrégészeti Kongresszus is, részben miskolci terepen. Az ősrégészeti ásatások is tovább folytatódtak (Saád Andor, Nemeskéri János, Korek József, Csalogovics [később: Csalog] József és Megay Géza). Azt is érdemes megemlíteni, hogy az 1949. évi tárggyarapodás 1734 db volt. Az államosítás és a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja felügyelete országosan rendezte a múzeumok viszonyait. Szerényen, de mégis jól, kielégítő módon gondoskodott az anyagiakról, a szakemberellátásról. 1950-ben bontakozott ki erőteljesen a MMOK tevékenysége: a könyvtárat önállósították és elvitték a múzeumépületből, sok felszerelési tárgyat, eszközöket és berendezési tárgyakat kapott a múzeum, laboratóriumot tudtak berendezni, *Vargha Lászlót* a minisztérium szolgálattételre, vezetőként a miskolci múzeumba rendelte *Gáborján Alice* néprajzkutató-muzeológussal együtt. A múzeum 2 hivatalsegédet is kapott. Ebben, a múzeum életében meghatározó erejű évben a tárggyűjtés is eredményes volt, 1404 db-ból állt. Ennél a hatalmas gyarapodásnál két dolgot kell megjegyezni. Először is azt, hogy a gyarapodás meglehetősen egyoldalú volt, szinte kizárólag régészeti, a múzeumhoz kötődő, de főleg budapesti, országos nevű régészek által végzett ásatásokból származó anyagból állt. Ezek az ásatások, a belőlük származó mind mennyiségileg, mind minőségileg kiváló anyagok a miskolci múzeumnak egyfajta régészeti fontosságot és hírnevet biztosítottak. A másik megjegyzés pedig az, hogy ezek a nagy gyarapodások egyre fokozták a már korábbról is ismert helyhiányt. Sajnos, ez a helyhiány azáltal sem csökkent lényegesen, hogy a könyvtár kivált a múzeumból és máshol nyert elhelyezést. 1951-re a helyhiány tűrhetetlenné vált és lehetet-

lenné tette a mégoly kiváló muzeológusok itteni működését, mint amilyen Vargha László vagy Gáborján Alice is voltak. 1952-ben mindketten el is távoztak Miskolcra, aminek következtében 1952 a személycserék évévé vált. Minthogy a minisztérium olyan benyomásokat szerzett, hogy a miskolciak bizalmatlanok a nem miskolciakkal szemben, két nevezetes intézkedést is tett. Először is azt tanácsolta a múzeumnak és a miskolci tanácsoknak, hogy hozzanak létre egy, a múzeumi munkát támogató, a megoldandó múzeumi feladatokat megfelelő megoldáshoz segítő *Múzeumi Bizottságot*. A Múzeumi Bizottság létrehozásának – furcsa módon – nagy lendületet adott az is, hogy a múzeumhoz kinevezett *Bolgár Kálmán* muzeológus három hónap után eltávozott, hogy *Gáborján Alice* is, sőt, a múzeumvezető, *Vargha László* is követte. A minisztérium Vargha László távozása után ideiglenes jelleggel Megay Gézát bízta meg a múzeum vezetésével és Gáborján Alice helyére a múzeumhoz helyezte át *Lajos Árpád* középiskolai tanárt, a kiváló etnográfus-folkloristát, akiből azután a későbbiek során a miskolci múzeum egyik törzstagja, az egyik legtöbbet emlegetett muzeológusa lett. Így Megay Géza megbízott múzeumvezetőre hárult az a feladat, hogy a felállítandó *Múzeumi Bizottság* megalakulását előkészítse, hogy az alakuló gyűlést 1952. december 23-án, gyakorlatilag az év végén megtartsa. Végül is sikerült a *Múzeumi Bizottság* ülésén minden illetékes bevonásával elindítani egy olyan nagyszabású újjászervezési, a krónikussá vált helyhiány csökkentését is célzó, a múzeumépület egészének felújítására és múzeumi célokra való, de a műemlékvédelmi szempontoknak is megfelelő átalakítására vonatkozó építési programot elfogadni és elindítani, amely más intézkedésekkel együtt képes volt megoldani a miskolci múzeum problémáit (új épületek szerzése a képtár, illetőleg a képzőművészeti gyűjtemény elhelyezésére, a gyűjteményanyag rendezése, a megjelent nyilvántartási utasítás szerinti, selejtezéssel együtt járó nyilvántartásba vétele, a korszerű raktározási feltételek biztosítása stb.). *Megay Géza* 1953-ban hozzá is kezdett a feladata megoldásához. Munkáját azonban nem ő maga fejezte be évekkel később, hanem az 1953 szeptemberében idehelyezett és múzeumvezetőnek kinevezett *Komáromy József*. Úgy tűnt, hogy Komáromy József nagyvonalúsága, kitűnő kapcsolatteremtési készsége, gyakorlatiassággal párosult szakértelme, ötletgazdagsága kellett ahhoz, hogy a miskolci múzeum átszervezését, korszerű múzeummá való átalakítását, fejlesztését, a múzeum tekintélyének növelését elérjék.

Komáromy József vezetése alatt nagyot fejlődött a miskolci múzeum. Ez a fejlődés leginkább abban mutatkozott meg, hogy a mindinkább rendbetett, nagy lehetőségekkel bíztató múzeum vonzóvá vált a törekvő, fiatal szakemberek számára. Külön fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a kiadói, szerkesztői, nyomdai kérdésekben jártas *Komáromy József* első és legfontosabb feladatai egyikének tartotta, hogy kidolgozza és megvalósítsa a miskolci múzeum saját szerkesztésű kiadványainak a megjelentetését. Ilyen vonatkozásban meg kell jegyeznünk, hogy Komáromy gondolatvilágában már feltűnt a múzeumi kiadványok iránt különös elkötelezettséggel bíró „múzeumbarátoknak” egyfajta, laza szerveződésű közössége. Kiadványok tekintetében Komáromy elsősorban évkönyvekben gondolkodott. De felismerve az akkor aktuális kiadványozási helyzetet, tekintettel a gyors megoldások szükségességére, 1955 szeptemberében megjelentette *A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei* című kiadványsorozatának első számát. Ebben az első számban Komáromy egy kis, rövid hírben arról számolt be, hogy a Múzeumi Bizottság június 27-i ülésén „a bizottság elhatározta, hogy a Herman Ottó Múzeum Közleményei kiadásának elősegítése érdekében elvállalja a Közlemények kiadásá-

nak lebonyolítását”.²¹ Olvasva ezt a hírt több mindenre lehetünk figyelmesek. Arra például, hogy ez a bizonyos *Múzeumi Bizottság*, mint a múzeumtól különálló, hivatalos szervezet működik. Ezen az ülésen választották meg a bizottság (új) elnökségét. Elnök lett *Leszih Andor*, alelnök: *Drenkó István*, *Kiss Lászlóné*, *Szebeni Győző*, titkár: *Zsadányi Guidó*. Az elnökség tagjai: *Bíró Antal*, *Csabai Kálmán*, ifj. *Horváth Béla*, *Komáromy József*, *Korompay Győző*, *Marjalaki Kiss Lajos*, *Szabó Béla*, *Szűcs Zoltán*, *Terplán Zénó*. Ebből a felállásból nyilvánvalóan látszik, hogy ez a bizottság volt az a közösség, amelyből kinőhetett és ki is nőtt a miskolci múzeumbarátok köre. Addig azonban még rövidsége ellenére is hosszú út vezetett. A helyzetnek olyan irányban kellett változnia, hogy az intézmény megerősödjék, népszerűvé váljék, kiindulópontja legyen sok, muzeológiai is érdekes- és értékes mozgalomnak, tevékenységnek. Hogy csak egy tényezőre gondoljunk: személyzetileg is a nagy, a jelentékeny múzeumok sorába kellett a miskolci múzeumot juttatni ahhoz, hogy mind tartalmát, mind formáját tekintve, mind a szakma, mind a közvélemény a miskolci múzeumot jelentős, számon tartandó; magyar muzeológiáról beszélve el nem hagyható, meg nem kerülhető intézménynyé váljon. *Komáromy József* sokoldalú tevékenységében ennek a munkának az elvégzése talán a legfontosabb, legértékesebb tényező. A miskolci *Herman Ottó Múzeum*nak hamarosan jó híre lett. A kiadványozás megindításán és erőteljes szárbá szökésén túl *Komáromy József* nagyon jól tájékozódott afelől, hogy egy kicsit rövid időre kissé háttérbe hagyva a miskolci múzeum tevékenységének jellemző és jól kutatott területeit (megyei régészet, műemléki feltárás-munka, a Bükk-kutatás stb.) behatóan kezdett el foglalkozni miskolci, helyi, nagyon is lokális tárgykörökkel (Miskolc XII–XVII. századi topográfiája, *Diósgyőri*, *Miskolc-Sötét kapui* ásatásai stb.) a múzeumi tevékenység iránti, áldozatra képes érdeklődés minél szélesebb körű felkeltése érdekében.

Elmondhatjuk: *Komáromy József* fáradozásai, ha nem is minden téren egyenletesen és nem is mindenkor egyformán jól, de végül is és összességükben eredményesen szolgálták a múzeum társadalmi elismertségének nagy ügyét. Már akkor is tudott dolog volt, de mára már mindenki előtt világossá vált, hogy a miskolci múzeum naggyá, korszerűvé fejlesztésének elindítója, motorja, a *Leszih*-féle örökség folytatója *Komáromy József* volt. Gyors egymásutánban lettek a miskolci múzeum munkatársai *Bodgál Ferenc* néprajzos, *Kemenczei Tibor* és felesége *Végh Katalin* régész, majd *Bodó Sándor* néprajzos muzeológusok. A miskolci múzeum eddigiekben érintett személyi fejlesztése szerencsésen esett egybe a helytörténeti, a honismereti mozgalom térhódításával és a néprajzi érdeklődés fellendülésével. Jóllehet ezeknek a mozgalmaknak egy része a múzeumon kívül más intézmények keretei között lépett színre és teremtette meg a maga sajátos szervezeteit is. Nagy hatással voltak a múzeumra úgy is, mint intézményre, de személyileg is, mert a mind jobban kibontakozó helytörténeti, honismereti és néprajzi törekvések képviselőiben a muzeológusok, a muzeológusok nagy része, munkájukat segítő, egyre inkább szakmaivá váló segítőtársakat láttak. Természetesen nem minden muzeológus. Még azt sem mondhatjuk, hogy az idősebbek húzódoztak volna inkább a széleskörűen feltörő helytörténeti, honismereti, néprajzi- és mindezeket összefoglaló muzeológiai-múzeumi érdeklődéstől, az érdeklődőktől. Az idősebb muzeológusok között semmivel sem volt több a tudományát, a múzeumot, a munkája színvonalát féltő és ezért magát elhatározó, vagy legalábbis tartózkodó „szakember”, mint fiatal vagy fiatalabb. Sőt, a fiatal, a megindult muzeológusképzés során diplomát szerzett, diplomájukra, szakképzettségükre, „tanult muzeológus voltukra” büszke, öntudatos, a nem képzett szakembe-

21 A *Múzeumi Bizottság* hírei. *MHOMKözl* I. 1955. 36.

reket lenéző fiatal szakemberek között talán még többen voltak az elzárkózók, a tartózkodók, mint az idősebbek között. Ezekben a „mozgalmakban” nagyon nagy szerepe volt a szereplő személyek személyiségének, a személyes törekvéseknek, az agresszív, vagy belátó, együttműködésre képes, vagy éppen képtelen viselkedésmódoznak, magatartásformáknak. Országos gondok voltak akkor ezek. Nemcsak Miskolcon jelentettek problémát. Viszont Miskolcon alakulhatni típusalkotó módon úgy a helyzet, hogy az országos vonatkozásban is fel kellett rá figyelni. Hogyan, miként? Főként úgy és azt, mert *Komáromy József* végül is tiszteletreméltó, jogot, törvényt, rendeletet stb. tisztelő ember volt. A lelke mélyén kiváló, hűséges hivatalnok, aki csak a meglévő törvények, rendeletek, utasítások világában tudott gondolkodni. Amikor már az érdeklődés, a társadalmasult muzeológia sorra vette az egyes múzeumokat és erőteljes lépéseket tett, hogy bekerüljön a múzeumok belső világába, hogy saját szervezeteivel könnyebben jusson be a múzeumi munkálatokba, a szabályok, rendeletek kusza, hagyományokkal és rejtett lehetőségekkel gazdag világába, *Komáromy József* továbbra is megmaradt a hivatalos álláspont, a hivatalos Múzeumi Bizottság keretei között. Ugyanakkor teljes tudatában volt annak, hogy a *Herman Ottó Múzeum* mily fontos, felbecsülhetetlen értékű munkát végzett Miskolc kulturális életében.²²

A múzeumi munka társadalmasítása nagy ügyének, a „múzeumbarátok” megjelenésének és egyben a múzeumok fejlődésének nagy lendületet adott a múzeumok 1963-ban történt „tanácsosítása”, azaz a múzeumok tanácsai kezelésbe adása. A tanácsosítás létrehozta a megyei múzeumi szervezeteket, vagy megyei múzeumigazgatóságokat, mégpedig a megyei tanácsokhoz kötötte. Ez a szervezeti felépítettség csak olyan helyeken okozott problémát, ahol a megyeszékhely törvényhatósági jogú, illetőleg megyei jogú város volt. Ez a strukturálódás szerencsére Miskolcon okozott legkevesebb gondot. A miskolci múzeum a tanácsosítással ezért is került jó, sőt mondhatni nagyon jó helyzetbe, mert gazdasági-politikai szempontok alapján leginkább ellátott, fejlesztett megye, illetve megyei tanács, ország-világ előtt meg akarta mutatni, hogy milyen nagyvonalúan és gazdagon gondoskodik általában a kultúráról-művelődésről és mindezekben belül a múzeumról, a megyei múzeumi szervezetről is. Ennek a folyamatnak a bemutatásával foglalkozott különben a nyolc évvel korábban megindított és a múzeumüggyel sokat foglalkozó *Borsodi Szemle* 1964. évi évfolyamának első számában egy, A megyei múzeumi szervezet 1963. évi tevékenysége címet viselő cikk.²³

Kimondottan a „múzeumbaráti” kibontakozás szempontjából mindez, de különösen a múzeumok tanácsosítása, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Szervezet megalakulása annyiban és úgy volt fontos, hogy végül is, elég hosszú vajúdas után létrehozta a *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumok Baráti Körét*.²⁴ *K. Végh Katalin*, ennek a folyamatnak a krónikása idevonatkozólag azt írta, hogy az 1955-ben a felügyeleti hatóság utasítására megalakult Múzeumi Bizottság beleolvadt az 1962. október 8-án „jogutódként” alakult *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumok Baráti Körébe*. A baráti kör munkájába igyekeztek a fiatal múzeumi szakemberek bekapcsolódni. A baráti kör titkára például *Kemenczeiné Végh Katalin* régész-muzeológus lett, majd pedig *Bodó Sándor*. A múzeumbaráti kör igyekezett a múltból sok minden hasznos dolgot, tevékenységi formát stb. áthozni az új keretek közé. Mint például a múzeumi hétfőket is. A baráti kör nagy lendülettel fogott munkához és igazán szép, széleskörűen ismert és elis-

22 *Komáromy J.*, 1957. 24–25.

23 A megyei múzeumi szervezet 1963. évi tevékenysége. *Borsodi Szemle*, VIII. 1964. 76–78.

24 *K. Végh K.*, 1966. 62–66.

mert munkát végzett.²⁵ Azonban sajnálattal kellett tapasztalni, hogy rövid idő alatt erőteljesen megcsappant az érdeklődés a múzeumbaráti köri munka iránt. Egyáltalán nem az értékmentés, a patriotizmus kérdései iránti érdeklődéscsökkenésről volt szó. Mert egy sereg kérdést kivittek az érdeklődők, a múzeumbarátok a múzeum, illetve a baráti kör falai közül. Miért? A lehető legnagyobb elismeréssel a múzeumbaráti kör és a baráti körben tevékenykedő szakemberek és múzeumbarátok iránt, azt kell mondanunk, hogy a baráti kör „hivatalossága”, szigorú közigazgatási szemléletű működése nem tetszett a lelkes honismereteseknek, önkéntes, vagy társadalmi gyűjtőknek, az érdeklődők széles körének. Természetesen néhány muzeológus is valami másra vágyakozott és elkezdte a maga útját járni ezen a téren is. Közülük *Bodgál Ferenc* tette a legtöbbet. miután gondosan tájékozódott a helytörténeti, honismereti, de főként néprajzi érdeklődés nagysága, módszere, célkitűzései felől, nagyszerű és szinte hihetetlenül eredményes szervező munkába fogott.²⁶ Képes volt a múzeumi munkamegosztás szerint feladatkörébe tartozó önkéntes néprajzi, néprajzi gyűjtőpályázat résztvevőiből egy külön, önálló és nagyon is mozgékony, szép eredményeket elérő kört, egyesületet alkotni, az *Istvánffy Gyula Önkéntes Néprajzi Gyűjtőkört*. Ennek a gyűjtőkörnek fő feladata volt a tagok felkészítése, témaajánlása, módszertani tanácsok adása, irodalmi tájékoztatás nyújtása a felgyűjtendő témák felől az évenkénti pályázatokra. *Bodgál Ferenc* nagyszerű szervezési készségének, kiváló munkájának köszönhetően a gyűjtőkör egymás után többször is, sorozatban, mind mennyiségileg, mind minőségileg a pályázatok legjavát adta és az országosan elsők között volt. A gyűjtőkör ígéretes felfelé ívelését, nagyszerű munkájának még teljesebb kibontakozását *Bodgál Ferenc* tragikus halála törte meg. Vigasztalásként elmondhatjuk, hogy *Bodgál Ferenc* tevékenységét tanítványai, barátai több helyen „tovább folytatták”. Közülük csak kettőt említünk: a *Bartha László* néprajzi szakkörét az 1. számú Szakközépiskolában és a *Máday Gyula Istvánffy Gyula* néprajzi szakkörét a Földes Ferenc Gimnáziumban.

Volt azután a helytörténeti, a honismereti, a néprajz iránt érdeklődőknek egy olyan csoportja is, amelyek eleve másutt, a múzeumon kívül, de nem a múzeum közreműködése, sőt erőteljes pártfogolása nélkül keresték megnyilatkozásuk lehetőségeit. A Megyei Művelődési Házban 1966. február 28-án megalakult a *Helytörténeti Szakbizottság*. A szakbizottságban helyet foglaltak a Herman Ottó Múzeum történeti, régészeti és néprajzi kutatói, a Megyei Történelmi Társulat elnöke és az Állami Levéltár vezetője. Abban állapodtak meg, hogy a Megyei Művelődési Házban szakköröket szerveznek, szakkönyvtárat hoznak létre, hogy bizonyos történeti eseményekhez, azok jubileumaihoz kapcsolódva kiállításokat rendeznek és mutatnak be nemcsak Miskolcon, hanem a megye több helységében is. Munkájuk homlokterében az új, és a legújabb kor kutatása állt. Hangsúlyt fektetve a munkásmozgalmi, a párttörténeti, a munkáséletmód, a munkásfolklor kutatásoknak és gyűjtéseknek.²⁷

Visszakanyarodva kissé a múzeumhoz, illetve a Múzeumbarátok Köréhez, arról kell megemlékeznünk, hogy Miskolcon először 1965-ben rendezett a Múzeumbaráti Kör *múzeumi hónapot*.²⁸ A múzeumi hónap egyéni kezdeményezésből lett országos elterjedtségű múzeumi, a múzeumügyet a múzeumok sajátos eszközeivel népszerűsítő rendezvény. Miskolcon bevárták, míg a Múzeumi Főosztály ajánlotta múzeumbaráti körök, egyesületek létrehozását és múzeumi hónapot is csak a hivatalos ajánlás után szer-

25 B. S. (Bodó Sándor) 1969. 63–67.

26 A Helytörténeti Szakbizottság megalakulása. MHOMKözl. 7. 1966. 1.

27 Kilián I., 1966. 55–60.

28 Múzeumi Hónap. Borsodi Szemle, IX. 1965. 4. 71–72.

vezték meg. Ebben a húzódozásban benne volt a miskolci múzeum vezetésének és munkatársi gárdájának is a „hivatali elkötelezettsége”, az „ügyrend” szigorú betartására s betartására való töretlen törekvés. Kezdeményezni, ha csak lehetett nem kezdeményeztek semmit se, legkevésbé a múzeumi tevékenység nyíltá, a széles körű érdeklődésnek kitevő intézkedéseket, ismeretterjesztő-népművelő munkát! És még valami: a hatvanas-hetvenes évek fordulójára már széleskörűen elterjedt és közvéleménnyé vált, hogy Miskolc az ország második városa kultúrélete meglehetősen egyoldalúan fejlődött, csak a műszaki és természettudományi művelődés-képzésre volt tekintettel. Különösen érezhető volt ez az egyoldalúság azután, hogy az *Evangélikus Jogakadémiát* – hosszú időn át a város egyetlen humán, társadalomtudományi felsőoktatási intézményét – megszüntették. Elkövetkezett egy hosszú időszak, amikor a város humán, társadalomtudományi, képzőművészeti központjának a miskolci múzeumot tekintették. A múzeumnak kapóra jött ez a helyzet ahhoz, hogy magát tudományos intézettel minősíthesse, hogy a múzeumi tevékenységet, a muzeológusi munkát tudományos munkaként ismertesse el. Ilyen és ezekhez hasonló tényezők eredményeként vált a múzeumbaráti köri munka egyhangúvá, egyszínűvé és egy kicsit érdektelenné is. A Múzeumbaráti Kör maga pedig olyan intézménnyé, amellyel szemben a muzeológusok egy része tartózkodóan viselkedett. Ez a tartózkodás is eredményezte azután egyrészt azt, hogy a múzeumbaráti köri munka ellaposodott, érdektelenné vált, másrészt, hogy a múzeumon kívüli honismereti stb. mozgalmak tevékenysége kapott hangsúlyt. *Bodgál Ferenc* 1970-ben egyenesen a Múzeumi Közlemények hasábjain próbálta a *Herman Ottó Múzeum* és a Borsod megyei honismereti mozgalom egymáshoz való viszonyát tisztázni.²⁹ *Bodgál Ferenc* a mind jobban kibontakozó honismereti tevékenységben az erős helytörténeti érdeklődéssel szemben a néprajzi érdeklődés fokozásán fáradozott. Külön tanulmányban mérte föl az előzményeket, megírta a miskolci és borsodí néprajzi érdeklődés történetét 1844-től az első világháborúig terjedő időszakban.³⁰ A honismereti mozgalomnak sok köze volt a múzeumhoz, a múzeum baráti köréhez. Néhol olyan formában is, mintha a múlt század múzeumszervező-alapító különféle egyleteinek, egyesületeinek a példája lelkesítette volna a honismereti mozgalom helyi vezetőit, sok helyen új múzeumok, falumúzeumok, tájházak, emlékmúzeumok, emlékszobák létesítésén fáradoztak. Miskolcon kevésbé volt ilyesmiről szó, annál inkább azonban a megyében. Az idők folyamán ezekből a – különböző szintű múzeumkezdeményezésekből kevés múzeum, tájház valósult meg, illetve maradt fenn mindmáig. Többségük egy-két évi munka után, érdektelenségbe fulladva megszűnt. Viszont azokból, amelyek megmaradtak, több tényleges – ugyancsak különböző szintű – múzeummá fejlődött (Sátoraljaújhely, Kelemér, Pácín, Ózd, Forró, Szerencs stb.). Minek lehetne másnak minősíteni ezeket múzeumszervező, -alapító honismereti közösségeket, ha nem múzeumbarátoknak, múzeumbaráti köröknek?

Akadtak többen is, akik a honismereti mozgalom és múzeumok kapcsolatát fontosnak tartva nemcsak segítették a múzeumi érdekeltségű honismereti munkát, hanem a fogalmak, funkciók és profilok meghatározása mellett a honismereti tevékenység és a múzeumok kapcsolatát, a kapcsolat történetét is kutatták. Közülük ezúttal csak kettőre hívjuk fel a figyelmet. Először is *Bodó Sándorra*, aki 1974-ben a múzeum és a honismeret viszonyáról írt, az akkori Borsod-Abaúj-Zemplén megyei helyzetnek megfelelően.³¹ Hét évvel később készült azután egy másik dolgozat is, *Gyulai Éva* írta és a honismereti

29 *Bodgál F.*, 1970. MHOMÉvk. IX. 323–340.

30 *Bodgál F.*, 1970/a. 2. 44–47.

31 *Bodó S.*, 1974. 75–92.

mozgalom és a múzeumok közti kapcsolatokat tekintette át.³² Minthogy mind a múzeumok, mind pedig a múzeumbaráti körök tevékenységében meghatározó szerep jutott az egyéniségeknek, arról is kell szólnunk, hogy *Szabadfalvi József* megyei múzeumigazgatóvá történt kinevezése nagy lendülettel újat, a nyugodt és céltudatos fejlődés biztosítását hozta a miskolci múzeum (és mint megyei múzeumigazgató) a megye múzeumainak életébe. De a Múzeumbaráti Körébe is, ami különösen megmutatkozott a vele jött, vagy a később idekerült tanítványaiból verbuválódott fiatal muzeológusok tevékenységében, a Múzeumbaráti Körhöz való alkotó viszonyulásukban (*Veres László, Viga Gyula*).

Szabadfalvi József igazgatóságával erősödtek fel igazán és izmosodtak meg azok a kapcsolatok, amelyek a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemhez, illetve a muzeológia mellett a múzeumbaráti kapcsolatok vonatkozásában a Néprajzi Tanszékhez kötötték a miskolci, illetőleg a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei múzeumügyet. Ezekbe a kapcsolatokba helyezetten kell megemlékeznünk arról a nagyszabású múzeumbaráti tevékenységről is, amelyet *Ujváry Zoltán* debreceni egyetemi tanár fejtett ki tanítványai-barátaí révén a megye szinte minden múzeumára, múzeumbaráti tevékenységére.³³ Két konkrét területre hívjuk fel ezúttal a figyelmet. Az egyik a több mint tíz éve megindított Gömör-kutatás,³⁴ ami számtalan szállal kötődött és kötődik még ma is nemcsak a miskolci múzeumhoz, hanem a megye valamennyi múzeumához. A másik pedig *Ujváry Zoltán* patriotizmusának köszönhetően a putnoki *Gömöri Múzeum*, majd később a putnoki *Holló László Galéria* létrehozása.³⁵

Ha végigtekintünk az elmondottakon és jellemezni akarjuk a miskolci vagy megyebeli, most már neveikben is múzeumbarátoknak nevezett közösségeket, azt állapíthatjuk meg, hogy két, egymástól nem sokban különböző múzeumbaráti körről beszélhetünk. Az első, a múzeummal mint intézménnyel szorosan összefüggő közösség a múzeum munkájának segítésére specializálódott: kialakítottak maguk közül egyfajta törzsközönseget, a tagok úgynevezett jelentőhálózatot-jelentőhálózatokat képeztek, részt vettek különböző pályázatokon, vagy ők maguk indítottak különböző versenyeket, szerveztek pályázatokot, megteremtették a maguk publikációs lehetőségeit és segítették a múzeumi kiadványok terjesztését. Sokszor kezdeményezték, hogy a múzeum olyan kiállításokat szervezzen, amelyeken a múzeumbarátok ilyen vagy olyan anyaga, gyűjteményei szerepeltek, vagy egészítették ki a múzeum anyagát. A másik fajta, a múzeummal szoros kapcsolatot tartó honismereti közösségek, az úgynevezett gyűjtők csoportja. Ezen fajta múzeumbaráti körök ugyanúgy gyűjtőmunkát végeznek, mint a múzeumok és tagjaik különféle méretű, természetű gyűjteményeket hoztak létre. Ezekben a csoportokban nagy szerep jutott a múzeumoknak azáltal, hogy előadások és gyakorlati foglalkozások tartásával a múzeumok a múzeumbaráti körök gyűjtő-tagjainak a szakmaiságát kívánják emelni. Az ilyen gyűjtő múzeumbarátok közül kerülnek ki manapság leginkább a múzeumok ajándékozói.

Hozzá kellett szoknunk ahhoz is, hogy a múzeumbaráti körök tevékenysége nagyon változatos, különböző intenzitású. Megítélésükben eljutottunk odáig, hogy a múzeumbaráti köröket a múzeumi tevékenység jelentős elemeinek tekintjük és a múzeumok, a múzeumi munka „társadalmiasításának” lényeges, nélkülözhetetlen tényezőinek tartjuk. Így volt ez és van ma a százéves miskolci múzeum esetében is. Tekintve, hogy a miskolci múzeum megalakulásánál, megindulásánál már ott volt a múzeumbarátok egy-

32 *Gyulai É.*, 1981. 1. 4–12.

33 *Ujváry Z.*, 1991.

34 *Dankó I.*, 1986. 2. 64–66.

35 *Dankó I.*, 1994. 66. 47–55.

fajta közössége, a Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület, a múzeummal együtt ünnepli százéves fennállását a Herman Ottó Múzeum Baráti Köre is.

IRODALOM

Bodgál Ferenc

1958 Borsod megye néprajzi irodalma. Budapest

1970 A Herman Ottó Múzeum és a Borsod megyei honismereti mozgalom. Múzeumi Közlemények, 1970. 2. szám, 44–47.

1970a A néprajzi érdeklődés szélesedése Miskolcon és Borsodban 1844-től az első világháborúig. Herman Ottó Múzeum Évkönyve IX. 323–340. Miskolc

B. S. (Bodó Sándor)

1969 A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Múzeumok Baráti Körének működése 1965–1968. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 8. 63–67. Miskolc

1974 Múzeum és honismeret. – A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei helyzet. Honismeret (Honismereti Híradó). 75–92.

A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület alapító tagjai

1900 A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyve, Miskolc, 5–12.

A Borsod-Miskolczi Közművelődési Múzeumi Egyesület pártoló tagjai

1900 A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyve, 5–12. Miskolc

A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület irodalmi bizottságának rendszeres tagjai

1900 A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyve, 13–14. Miskolc

A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület múzeumi bizottságának rendszeres tagjai

1900 A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület évkönyve 15–16. Miskolc

A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület tagjai

1906–1907 A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyve, 68–72. Miskolc

A múzeumi bizottság jelentése

1906–1907 A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyve, 27–39. Miskolc

Dankó Imre

1972 Miskolc első tudományos folyóirata, a Történelmi és Régészeti Közlemények Miskolc Város és Borsodvármegye múltjából. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 11. 103–107. Miskolc

1986 Gömör-kutatás – Gömör Néprajza – Gömöri Múzeum. Néprajzi Hírek, XV. 2. szám, 64–66.

1994 Holló László Galéria Putnokon. Múzeumi Kurir 66. 47–55.

Deák Gábor

1988 Emlékezés Leszih Andorra. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXVII. 409–417. Miskolc

Fülöp Attila

1964 A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1842–1963. Miskolc, Könyvtári Füzetek 1. Miskolc

Gyulai Éva

1981 Szülőföldünk, Borsod-Abaúj-Zemplén. 4–12. Miskolc

Helytörténeti Szakbizottság megalakulása

1966 A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 7. Miskolc

Kilián István

1966 A legújabb kori kutatások néhány kérdése. A Miskolci Herman Ottó Múzeum közleményei 7. 55–60. Miskolc

Komáromy József

1955 1944–1954. Adatok a Borsod-Miskolci Múzeum, később Herman Ottó Múzeum tízéves történetéhez. *Solymár István* (szerk.): Magyar múzeumok 1945–1955. 124–130. Budapest

1957 A Herman Ottó Múzeum szerepe Miskolc kulturális életében. Miskolci Ünnepi Hetek (június 29–július 21.) Színházi Műsorfüzete, 24–25. Miskolc

Lajos Árpád

1966 Megay Géza (1904–1963). A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 7. 71–73. Miskolc

Leszih Andor

1902 A múzeumról. A néprajzi osztály. Miskolczi Napló, II. (augusztus 20.)

1905 A múzeumi néprajzi gyűjtésről. Miskolczi Napló, V. (június 19.)

1955 A múzeum ötven éve. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 1. 2–6. Miskolc

Leszih Andor (1880–1963)

1966 A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 7. 69–71. Miskolc

A megyei múzeumi szervezet 1963. évi tevékenysége

1964 Borsodi Szemle, VIII. 1. szám 76–78.

A Múzeumi Bizottság Hírei

1955 A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 1. 36. Miskolc

A múzeumi bizottság jelentése

1906–1907 A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyve, 27–30. Miskolc

Múzeumi Hónap

1965 Borsodi Szemle, IX. 4. szám, 71–72.

Szendrei János

1911 Miskolcz Város Története 1800–1910. Miskolcz

Tóth Lajosné–Viga Gyula

1978 A Herman Ottó Múzeum kiadványainak bibliográfiája 1900–1977. Miskolc

Ujváry Zoltán

1991 Eredmények és feladatok. (A Gömör-kutatás és a Debreceni Néprajzi Intézet) Gömör Néprajza XXX. Debrecen

1997 Tízéves a Gömöri Múzeum. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXXV–XXXVI. 827–829. Miskolc

Vargáné Zalán Irén

1971 A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum Egyesület kialakulása és fejlődése az első világháborúig. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve, X. 169–208.

K. Végh Katalin

1966 A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumok Baráti Köre. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 7. 62–66. Miskolc

DIE BEDEUTUNG DES KREISES DER MUSEUMSFREUNDE – 100 JAHRE HERMAN-OTTÓ-MUSEUM IN MISKOLC

Im Leben des heute 100 Jahre alten Herman-Ottó-Museums darf von zwei Kreisen der Museumsfreunde gesprochen werden. Fraglich bleibt nur, ob der 1894 gegründete Kulturverband von Borsod-Miskolcz, der sich 1899 zum Kultur- und Museumsverband Borsod-Miskolcz erweiterte und schließlich das Museum Borsod-Miskolcz ins Leben rief, nach unseren heutigen Vorstellungen als Kreis der Museumsfreunde angesehen werden darf. Dieser Verband, bzw. dessen Museumskomitee war weniger darauf bedacht, das Museum zu unterstützen und publik zu machen, als vielmehr darauf, es zu gründen und zu organisieren sowie in unermüdlicher Arbeit für seine regelmäßige Unterstützung sowohl durch das Komitat als auch die Stadt zu sorgen.

Durch ihr Zutun wurden die damals in gemeinsamer Verwaltung befindliche Bibliothek und das Museum 1900 in die Reihe der Institutionen des Landesaufsichtsamtes für Museen aufgenommen, um ihnen von nun an eine regelmäßige Unterstützung durch das Aufsichtamt zukommen zu lassen. Auf diese Weise stellte der Kultur- und Museumsverband Borsod-Miskolcz bis 1948 den Museumseigentümer dar. Das Museumskomitee des Verbandes benannte den Kurator. Als solcher spielte Andor Leszih (Numismatiker, Archäologe, Ethnograph) über lange Zeit eine edeutende Rolle im Leben des Museums. Er hatte dieses Amt 1905 von József Molnár übernommen. Die Mitglieder des Verbandes bzw. des Komitees waren weniger Aristokraten, hohe Beamte, Landbesitzer oder Großunternehmer als vielmehr – der Gesellschaftsstruktur von Miskolc entsprechend – Angehörige des Groß- und Kleinbürgertums. Der Verband leistete eine dokumentarisch hoch stehende Arbeit (er gab die Jahrbücher des Kultur- und Museumsverband Borsod-Miskolcz heraus), seine Bedeutung nahm jedoch ab. Angesichts dessen rief Andor Leszih 1929 den eigenständigen Verband der Museumsanhänger ins Leben. Dieser war neben dem großen Verband und dem Museumskomitee tätig und seine Hauptaufgabe hätte die Förderung des Mäzenatentums des Museums sein sollen. Andor Leszih ist es zu verdanken, dass Budapester Archäologen und Geographen auf die geographisch-siedlungsgeschichtliche, naturwissenschaftliche und archäologische Bedeutung von Miskolc und seiner Umgebung aufmerksam wurden. Immer wieder und vielerorts sprach er von der Bedeutung des Miskolcer Museums, vom Umfang und dem ständigen Anwachsen seiner Sammlung. Zu einer grundlegenden Wende im Leben des Museums kam es 1945. Der Kultur- und Museumsverband Borsod-Miskolcz und auch das Museumskomitee

vegetierten dahin und leisteten keinerlei nennenswerte Arbeit. Mit der allgemeinen Verstaatlichung der Museen 1949 wurde auch das Wirken des Kultur- und Museumsverbandes Borsod-Miskolcz eingestellt.

Durch eine Neuorganisation avancierte das damals schon vor allem aufgrund seiner archäologischen und naturwissenschaftlichen Tätigkeit wohl bekannte Miskolcer Museum in einer Art „Schnellverfahren“ zu einem der führenden Museen des Landes. Besonders auf personeller Ebene kam es zu Veränderungen. An dieser Stelle seien die Namen Vargha László und vor allem József Komáromy genannt. Komáromy arbeitete mit viel Elan, brachte es zu guten Ergebnissen und war dabei kaum auf öffentliche Unterstützung angewiesen. Als gewissenhafter Beamter beschäftigte er sich nur damit und in der Weise, wie ihm dies gesetzlich zustand. Dabei sei aber angemerkt, dass er stets voller Ideen steckte und das Museum in großzügiger und findiger Weise leitete. Komáromy tat alles für das Museumskomitee, bis durch die Angliederung der Museen an die Stadträte im Jahre 1962 (8.10.1962) der Kreis der Museumsfreunde der Museen des Komitats Borsod-Abaúj-Zemplén gegründet werden konnte, welcher als der zweite Kreis der Museumsfreunde des Miskolcer Museums angesehen werden kann. Unter den nunmehr anderen Verhältnissen änderten sich natürlich auch die Mitgliedschaft des Kreises der Museumsfreunde in ihrer Zusammensetzung sowie die Aufgabe des Kreises. Es war interessant zu beobachten, dass die damals in Miskolc arbeitenden jungen Museologen sich gern an der Arbeit des Kreises der Museumsfreunde beteiligten. So war beispielsweise die Archäologin Katalin Végh Kemenczei die erste Sekretärin des Kreises, später übernahm der Museologe-Ethnograph Sándor Bodó dieses Amt. Der Kreis war darum bemüht, die Sache des Museums populär zu machen und die Ergebnisse der Museologie zu verbreiten. So nahm ihre Tätigkeit vorwiegend die Züge allgemeiner Kulturarbeit an. Auf diese wirkte sich dann besonders im Laufe der sechziger-siebziger Jahre die Bewegung für Lokal- und Heimatkunde aus und verlieh ihr neuen Schwung. Dank dem guten Organisationstalent und dem Tatendrang des Ethnographen und Museologen Ferenc Bodgál rekrutierten aus dem Kreis der Museumsfreunde bzw. in Zusammenarbeit mit diesem die Teilnehmer an den Landeswettbewerben für Volkskunde und Volkssprache, und aus ihren Reihen wiederum stammte die Ethnographische Sammlergruppe Gyula Istvánffy, die in gewisser Weise gegen den Willen des Kreises der Museumsfreunde entstanden war. Diese Gruppe, in der auch die Möglichkeit zur Selbstbildung gegeben war, erlangte über viele Jahre hinweg im Rahmen der Landeswettbewerbe gute Ergebnisse. Ein jähes Ende erfuhr diese Erfolgsserie durch den viel zu frühen tragischen Tod von Ferenc Bodgál. Da der Kreis der Museumsfreunde sich den Zielsetzungen der Bewegung für Lokalgeschichte und Heimatkunde verschrieben hatte, erlangte er seine größten Erfolge innerhalb des Komitats dadurch, dass er in größeren Gemeinden und kleineren Städten vielerorts Heimatmuseen, Heimatstuben und Gedenkstätten gründete und Ausstellungen veranstaltete. Besonders großen Aufschwung erfuhr diese Tätigkeit dann, als József Szabadfalvi zum Museumsdirektor berufen wurde. Er sowie seine ihm nachfolgenden Schüler, wie László Veres, Gyula Viga und andere, vereinten den Kreis der Museumsfreunde mit der Bewegung für Heimatgeschichte und Heimatkunde. Dieser glückliche Umstand hatte zur Folge, dass auch in Miskolc, vor allem aber auf dem Gebiet des Komitats die Museen in Ordnung gebracht wurden und eine ganze Reihe von Dorfmuseen, Heimatstuben und lokalgeschichtlichen Sammlungen ins Leben gerufen wurden. Im Laufe der Zeit konnten sich so manche von diesen zu wirklichen Museen entwickeln (Sátoraljaújhely, Szerencs, Tokaj, Forró, Ózd, Kelemér usw.). Was den

Kreis der Museumsfreunde anbetrifft, so ist auch die Bindung des Debrecener Universitätsprofessors Zoltán Ujváry an Miskolc, an das Komitat Borsod-Abaúj-Zemplén, bzw. an die 21 Dörfer, die zwangsweise aus den ehemaligen Komitaten Gömör und Hont hierher gelangten, von großer Bedeutung. In Zusammenarbeit mit dem Lehrstuhl für Ethnographie an der Lajos-Kossuth-Universität zu Debrecen (Lehrende und Studierende), mit den Museologen von Miskolc und aus dem Komitat, mit ehemaligen Studenten und den Ortskreisen für Lokalgeschichte und Heimatkunde begann er vor mehr als 10 Jahren die sog. Gömör-Forschung, rief die Publikationsreihe „Ethnographie von Gömör“ ins Leben und gründete in Putnok das Gömör-Museum und später ebenda die László-Holló-Galerie. Dieser zweite Kreis der Museumsfreunde von Miskolc und dem Komitat Borsod-Abaúj-Zemplén ist nur locker organisiert und gilt als weniger „amtliche“ Institution, wo man vor allem darauf aus ist, die Sache des Museums populär zu machen und die Verbreitung von Kultur und Bildung durch Museen zu fördern.

Imre Dankó